

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

СДРУЖЕНИЕ ЗА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРАКТИКИ
проект "Граждани и експерти за прилагане на
зелените закони"
+359 885989593, sip.bulgaria@gmail.com,
www.zelenizakoni.com

Енергетиката през 2020 г.:
Стратегически решения за позеленяване на
Европа,
Магарешки инат в България

2020 г. ще остане задълго в световната памет с глобалната пандемия от КОВИД-19. На този фон въпросите за енергетиката и климата останаха като че ли на втори план. И все пак в глобален план секторът не спря развитието си в търсене на по-чисти, надеждни и сигурни енергийни източници и технологии. Изборите в **САЩ** отново върнаха разговора за „зелената енергетика“, който беше почти замрял при управлението на Тръмп. Видя се, че дори неговите планове за подкрепа не възродиха ядрената енергетика на страната, въглищата също не претърпяха разцвет. През годината се заговори и за негативни перспективи пред добива на шистов газ.

Китай остана лидер и в чистите, и в мръсните енергийни технологии. Страната постигна голям напредък в разработването на реактор, използващ ядрен синтез, като изпревари международния проект ITER във Франция.

В **Русия**, която традиционно залага на нефта и газа, като че ли също се събудиха за глобалните тенденции – „Росатом“ започна изграждането на вятърен парк с мощност над 100 MWt, изцяло с турбини, произведени в страната. Руската експанзия по газовите коридори („Северен поток 2“ и „Турски поток“) продължи, което доведе до заплахи за налагане на санкции на фирмите, участващи в строителството и доставките от страна на САЩ.

Очаквано първата АЕЦ на **Беларус** беше включена към мрежата, но като че ли няма кому да продава толкова електроенергия – Полша и балтийските страни отказват да купуват, а Русия има предостатъчно своя.

Добрите новини обаче дойдоха от **Австралия**. Учени от Кралския технологичен институт в Мелбърн създадоха първата в света презареждаща се протонна батерия, като постижението се смята за ключова стъпка в прехода към по-евтини и екологосъобразни решения за съхранение на енергия. Потенциалните приложения на

Проектът "Граждани и експерти за прилагане на зелените закони", се изпълнява с финансовата подкрепа на Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проекта е чрез повишаване на ангажираността на гражданите с околната среда и участието им при формулирането на политики да постигнем балансирано развитие и устойчиво използване на природните ресурси. www.activecitizensfund.bg

протонната батерия включват съхранение на електрическа енергия от битови фотоволтаични инсталации, а след някои модификации решението може да се използва и за средно по мащаб съхранение на електроенергия в разпределителните мрежи, както и за захранване на електромобили.

Съвместен проект за изграждане на 300 МВт батерия за съхранение на енергия край град Джийлонг, щата Виктория, анонсираха „Тесла“ и френската „Неоен“.

Годината не мина и без енергийна война. **Турция** изпрати свои кораби за проучване на газовите находища в териториалните води на Кипър, като се позова на „разрешения“ от непризнатата Севернокипърска турска република. От своя страна ЕС заплаши със санкции и спиране на средства за програми в Турция, а президентът Ердоган заговори за използване на военна сила.

Отложената годишна среща на страните, ратифицирали Рамковата конвенция на ООН за изменение на климата, облекчи мнозина държавни лидери от ангажмента им да отчитат публично дали страните им са постигнали ефективно намаляване на емисиите от парникови газове.

Голямата новина за 2020 г. обаче е, че ЕС успя да навакса в голяма степен със закъснението и задвижи „Зеления пакт“, създавайки основната му законодателна база. Независимо от сътресенията, на които трябваше да реагират с предимство, институциите на **Европейския съюз** продължиха като цяло да работят в една посока – приемането на документи от „Зеления пакт“ и утвърждаването му като основа и за преодоляване на проблемите от КОВИД-19, изработването и приемането на основните правила и инструменти, свързани с неговото практическо прилагане и впитането на принципите, целите и правилата на пакта в новия седемгодишен бюджет на Съюза (Многогодишната финансова рамка 2021-2027 г.). Изключително важно е приемането на стратегически документи за транспорта, за трансевропейските енергийни мрежи и така нареченият регламент за таксономията. Регламентът, както и свързаните с него „делегирани актове“ и други инструменти, които в момента се изготвят, ще дадат рамката, която да подпомага устойчивите инвестиции в ЕС. Това законодателство ще е полезно и за инвеститорите, и за финансовите пазари да се ориентират кои технологични решения, вкл. в енергетиката, са устойчиви и подпомагат постигането на целите на „Зеления пакт“.

На фона на глобалната криза поради пандемията от КОВИД-19 и на собствените си проблеми с нея, управляващите в **България** като че ли бяха доволни, че енергетиката не е във фокуса на общественото мнение. Продължи двучинната политика - да обещават едно в Брюксел и да правят друго в София. Продължи производството на слаби и неамбициозни стратегически документи, на безкрайни „ремонти“ на законодателството в сектора.

Целите и мерките, заложили в приетите през годината Стратегия за устойчиво енергийно развитие до 2030 г. с хоризонт до 2050 г. и Интегриран национален план в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК), на практика

утвърждават статуквото в българската енергетика и залагат едно трудно забележимо придвижване в общата европейска посока. България продължава да се опитва да мине „под радара“ на „Зеления пакт“, което се вижда и от предложените за обществено обсъждане Споразумение за партньорство за използване на средства от европейските фондове и програми за периода 2021-27 г. и План за възстановяване и устойчивост. И в двата документа ясно се откроява разминаването между говоренето за енергийна ефективност и „позеленяване“ от една страна и насочването на европейските средства встрани от постигане климатичните цели на ЕС.

В законодателството можем да отбележим продължаване курса към либерализация на електроенергийния пазар, но и отказът да се освободи министърът на енергетиката от несвойственото раздаване на концесиите за подземните богатства и добива на инертни материали. В Закона за индустриалните паркове беше изпусната възможността да се подпомогне производството на енергия от възобновяеми източници за собствени цели на инвеститорите.

Годината ще се запомни и със скандалите, свързани с внос и изгаряне на отпадъци най-вече в топлофикационни дружества. Въпросът за топлофикационните дружества и държавните помощи, които получават на ръба на правилата, изисква спешни действия преди да започнат фалити на такива дружества.

За пореден път станахме свидетели на нещо като „тиха смърт“ на проекта АЕЦ „Белене“. Продължи и безнадеждният дебат за изграждането на 7-ми (че и 8-ми) блок в АЕЦ „Козлодуй“. В пряк сблъсък на терена на българската ядрена енергетика влязоха САЩ и Русия, което само доказва несъстоятелността на тезата, че където има атомни реактори, няма войни. Историята на България дава примери, че не е необходимо да има „гореща война“, за да търпи страната загуби и да тъне в проблеми, особено когато се мъчи да угоди на различни чужди интереси.

И докато при ядрената енергетика виждаме частица от геополитическия сблъсък, то САЩ проспяха изграждането на „Турски поток“ почти до края на годината. Проспа го и българското общество и едва акциите на БОЕЦ, „Биволъ“, „Зелено движение“ и др., проведени в края на лятото и есента, осветиха заровените между 3 и 4 милиарда лева в проект, който изглежда никога няма да се изплати. Ще бъде интересно да се види развитието на заплахата за санкции, ако изобщо има такова, предвид предстоящата смяна на администрацията в САЩ, съответно промени във външната им политика.

От останалото заслужават отбелязване продължаващото безкрайно строителство на газовите връзки със съседните държави, влизането на България с 20% дял в LNG-терминала в Александруполис (Гърция), фактическите фалити на „Топлофикация София“ ЕАД и ТЕЦ „Марица-Изток 2“.

Накрая няма как да пропуснем и **добрата новина**: проектът на австрийския инвестиционен фонд „Енери“ за изграждане на 400 MWт фотоволтаична централа на територията на община Хасково дава надежда, че и големи

инвеститори в „зелена енергетика“ ще обърнат поглед към България. Разбира се за това трябва и промени в инвестиционния климат, прекратяване на прокурорския произвол над бизнеса, еднозначно и ясно законодателство, изчистване на енергетиката от корупцията и корпоративните интереси, стартиране на справедливия енергиен преход, който да отвори нови възможности, и т.н.

Прогнози за 2021

Светът като цяло ще продължи да търси изход от КОВИД-кризата. И ако от медицинска гледна точка се разчита на ваксините и на продължаващите опити за намиране на ефективно лечение, то в икономически и социален план – а оттам и в енергетиката – можем да очакваме „неочакваното“. Заявените претенции за глобално лидерство на ЕС в областта на нисковъглеродната икономика на основата на „Зеления пакт“ ще се сблъскват все по-остро с концепциите за развитие на Китай, Русия и завръщащите се от самоизолацията на Тръмп САЩ. Потенциалът на новосъздадения пакт за свободна търговия Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP), между Китай, Япония, Южна Корея, Австралия, Нова Зеландия, Индонезия, Виетнам, Лаос, Камбоджа, Мианмар, Малайзия, Тайланд, Филипините, Сингапур и Бруней изглежда огромен както в областта на ВЕИ (вкл. научно-развойната дейност), така и в разрушаването на природата и извличането на ресурси, заради липсата на адекватни регулации. Като полета на икономическите битки можем да очертаем Западните Балкани, Украйна, Кавказ, Южна Америка, Африка, Тихия океан. На тези „терени“ ще се сблъскват нефтените, газовите и въглищните амбиции с действия за „позеленяването“ на енергетиката и „ресурсната колонизация“ на страни и региони с желанието за едно по-устойчиво бъдеще. Не бива да забравяме и претенциите на Турция за регионален лидер, особено в светлината на големите газови полета в източното Средиземноморие, където влиза в челен сблъсък с Израел, ЕС, Сирия, Ливан и Русия.

Възможно е глобалният сблъсък да се нагнетява в месеците преди срещата на високо равнище на страните-членки на Рамковата конвенция на ООН за климата, предвидена да се проведе в Глазгоу (Шотландия) от 1 до 12 ноември догодина.

През 2021 г. **Европейският съюз** ще бъде в сложната ситуация да реши няколко вътрешни задачи:

- финализиране и приемане на националните документи за прилагане на многогодишната финансова рамка до 2027 г.;
- приключване на проблема с прилагането изискванията за върховенство на закона при отпускането на финансови средства за страните-членки;
- успешен старт на „зеления преход“ на основата на цяла „кошница“ европейски и национални стратегически документи, изготвени и дискутирани през 2019 и 2020 г.;
- подписване на търговско споразумение с Обединеното Кралство;
- „укротяване на опърничавите“ Унгария, Полша, донякъде България и Румъния; избягване на конфликти по линията Гърция – Турция и Кипър – Турция; начало на преговори за присъединяване със страни от Западните Балкани; намиране на възможно решение за отношенията с Украйна.

Всички тези задачи имат пряко отношение към развитието на енергийния сектор и изпълнението на междинните климатични цели на ЕС до 2030 г., в едно с гарантирането на мира в Съюза и по неговите граници. Последното има пряка връзка с развитието на транзитната газова инфраструктура за ЕС.

Въпросите за ядрената енергетика и възможностите за финансирането ѝ от публичните програми и фондове на ЕС ще продължи да бъде в центъра на дискусиите и през следващата година, както и финансирането на газови проекти с обществени средства.

И през 2021 г. развитието на енергетиката на **България** ще продължи да се определя от три сили: (а) Европейските цели и законодателство, свързани със „Зеления пакт“ и европейските климатични политики в частност, (б) геостратегическата роля на Русия и на САЩ на Балканите и (в) съпротивата на масата български политици срещу новите реалности в глобалната енергетика и за запазване на енергийното статукво. Тази ситуация може да се промени само при смяна на управлението и на неговите основни политики. Заради негласния консенсус между сега представените партии в НС за максимално дълго опазване на сегашната криминална енергетика, както и заради очакванията за изборните резултати от предстоящите парламентарни избори, можем да прогнозираме, че 2021 г. няма да бъде лесна за енергийния сектор у нас. Под „лесна“ разбираме ясна и прогнозируема посока на развитие, а не взимане на лесни решения, каквито вече няма как да се получат.

Ставащият все по-невъзможен парадокс – **едновременно** да запазим сегашната енергетика и да вземаме пари от ЕС за бъдещата такава, все пак може да се пропука сериозно и да станем свидетели на сериозни сигнали за необратимо и смислено присъединяване към общоевропейския „Зелен преход“, ако се случат няколко неща:

- на първо място рамката на бюджета на ЕС бъде приета **без или с минимални промени** в областта на климата, енергетиката, енергийната ефективност и справедливия енергиен преход, а Комисията и другите служби на Съюза **увеличат натиска** за спазване на правилата, вкл. върховенството на закона;
- администрацията на президента Байдън поеме по-твърд курс спрямо руските енергийни (и стоящите зад тях политически) амбиции на Балканите, но и **едновременно** с това върне САЩ в Парижкото споразумение за климата;
- следващото българско правителство започне на практика да изпълнява стратегия за излизане от кризата с КОВИД-19, **основана на принципите на „зеления и дигиталния преход“**, като приеме необходимото ново и подобри съществено съществуващото законодателство;
- се появи **поне още един** сериозен инвестиционен проект във ВЕИ, подобен на този в Хасковско или сериозен инвеститор за проект за съхранение на енергия;
- се засили **„натискът отдолу“** за инвестиции във ВЕИ технологии за собствени цели.

В практически план това означава да бъдат предприети следните действия от страна на управляващите:

- до края на февруари 2021 г. да се извърши ревизиране и подобряване на Националния план в областта на енергетиката и климата до 2030 г. като се впишат адекватно препоръките и критиките на ЕК;

- спешно ревизиране и подобряване на Стратегията за устойчиво енергийно развитие на България до 2030 г. с хоризонт до 2050 г. в съответствие с целите на „Зеления пакт“ и препоръките на ЕК;
- приемане на нови закони за енергетиката и за енергията от възобновяеми източници, с които да се изчистят всички пречки пред развитието на „чистата“, нисковъглеродна енергетика и да се гарантира развитието на сектора, основано на принципите и целите на „зеления пакт“ и съответните европейски регламенти и директиви;
- приемане на нова и адаптиране на съществуващата нормативна база, свързана с горните два закона;
- до средата на април 2021 г.: подобряване на проекта за План за възстановяване и устойчивост;
- подобряване на проекта за Споразумението за партньорство до края на м. февруари и съобразяване на всички оперативни програми с климатичните цели и индикатори;
- създаване на адекватни и амбициозни териториални планове за възстановяване на въглищните региони;
- създаване на Националния фонд за декарбонизация с прилагане на препоръките от експертите на WWF за участие на представители на въглищните райони в неговото управление;
- фактическо прекратяване и ликвидация на проекта за АЕЦ „Белене“;
- спиране на „Турски поток“ и завършване на интерконектора с Гърция;
- анализ на досегашните и преработване на новата национална програма за енергийна ефективност, за да включва цялостното енергийно реновиране на сгради, а не само „лепене на стиропор“;
- законово регламентиране на възможностите за самоорганизиране на малките индивидуални производители на енергия в „енергийни кооперативи“.

Като цяло 2021 г. ще бъде поредната интересна в енергетиката, но дали ще бъдат защитени националните интереси или ще се получи нещо друго – предстои да видим.